CENTRUL PENTRU
JURNALISM
INDEPENDENT

PROFILUL DE COMPETENȚE ALE CETĂȚEANULUI EDUCAT MEDIA

Centrul pentru Jurnalism Independent
Programul de Educație Media – Etapa a doua
Program derulat de Centrul pentru Jurnalism Independent, în parteneriat cu Romanian-American Foundation

Autor: Anca Nedelcu

Cuprins

Preambul....3
01. Multe concepte, mai multe alfabetizări? 4
02. Ce este și ce nu este educația media și informațională....7
03. Competențe specifice, modele, abordări 8
04. Profil de competențe media și informaționale....10
4.1. Domenii....10
4.2. Competențe specifice fiecărui domeniu 11
Referințe....16

Preambul

Structura actuală de competențe recomandabil să fie incluse în profilul de formare a unui cetățean cuprinde, cu certitudine, și abilități de raportare realistă, critică, reflexivă la informație și la fenomenul media, capacități specifice de înțelegere a mecanismelor de producere și promovare a informației, de creare de noi mesaje semnificative. Un cetățean „alfabetizat" în acest sens e capabil să decodifice adecvat mesajele primite pe diverse canale de comunicare, să fie selectiv în raport cu informațiile difuzate, să le parcurgă reflexiv, să le selecteze și să le filtreze, să creeze și să dea mai departe conținuturi cu sens. Toate acestea sunt, în mod evident, abilități de neignorat, obligatorii pentru orice cetățean, mai ales în contextul abundenței informaționale actuale, al pluralității modurilor de expresie și de comunicare, al noilor dezvoltări sociale și economice, al cerințelor pieței muncii.

Ca urmare, este nevoie de o reacție structurală în cadrul sistemului educațional actual pentru a-și mobiliza resursele specifice și spre astfel de ținte, reacție care să includă, pe lângă restructurări și accente curriculare noi, sprijin documentar și instrumental specializat, stagii de formare, și atenția spre capacitatea absolvenților de a fi educați mediatic. Acest lucru înseamnă integrarea cu fermitate în profilul de competență al unui tânăr, cetățean responsabil, activ, informat, reflexiv, a unui set delimitat de competențe autonome, specifice mecanismelor de gestionare a conținuturilor vehiculate de mijloacele de comunicare în masă, noi sau vechi.

Profilul de competențe media și informaționale (CMI) descris în continuare este o încercare de a răspunde acestei presiuni îndreptățite de construcție în această zonă. Documentul propune o structurare pe 4 domenii distincte a unor elemente de competență în domeniul educației media și al proceselor de gestionare a informației, competențe ce trebuie să însoțească un tânăr absolvent, alături de multe alte abilități. Cu alte cuvinte, această structură de competențe este o "felie", explicitată în detaliu, din tabloul mare de cunoștințe, abilități și atitudini necesare unui cetățean activ și responsabil.

Procesul de elaborare a acestei propuneri a înșiruit mai multe etape care au inclus analiza literaturii de specialitate, cu accent pe compararea diferitelor propuneri de competențe accesibile în acest moment, suprapunerea informațiilor și decantarea unor opțiuni personale, în concordanță cu specificul sistemului educațional autohton. Ca atare, această structură de competențe, desigur, perfectibilă în dinamica sa, reprezintă un document cu propuneri organizate într-o manieră autentică, nouă, sprijinite pe o multitudine de informații selectate din diverse surse, adaptate contextului local.

Înainte de prezentarea detaliată a profilului de competențe propus, câteva alte demersuri premergătoare merită atenție; acestea vizează necesitatea fundamentării structurii de competențe pe delimitări conceptuale clare, riguroase, asumate; această atenție asupra termenilor nu răspunde doar unor rigori științifice de gestionare a pluralității de informații pe această temă, dar ajută la focalizarea competențelor descrise într-o zonă distinctă, riguros delimitată de multe alte învecinate.

01. Multe concepte, mai multe alfabetizări?

Orice efort de lectură în zona abilităților de gestionare a mijloacelor de comunicare în masă se lovește de o încărcătură generoasă de concepte, nu neapărat concurente, ci complementare, care încearcă să acopere acest registru pedagogic. În funcție de multiple contexte lingvistice, culturale și școlare locale, diferiți termeni își întăresc prezența în literatură și în politicile educaționale, alcătuind un fel de familie de forme de alfabetizare. Un document UNESCO le numește chiar ”alfabetizări de supraviețuire” (UNESCO, 2007, pag. 14). Iată câteva dintre acestea:

- **EDUCAȚIE MEDIA ȘI INFORMAȚIONALĂ** („media and information literacy”, „l’éducation aux médias et à l’information”)
- **ALFABETIZAREA MEDIA** („media literacy”)
- **EDUCAȚIA MEDIA** („media education”, „l’éducation aux médias”) sau educaţia în domeniul mass-media (confrom traducerii oficiale, în română, a unor documente emise de Comisia Europeană)
- **COMPETENȚĂ ÎN MASS MEDIA**
- **COMPETENȚĂ MEDIATICĂ**
- **ALFABETIZAREA INFORMAȚIONALĂ** („information literacy”)
- **ALFABETIZAREA DIGITALĂ** („digital literacy”)
- **ALFABETIZAREA VIZUALĂ** („visual literacy”)
- **EDUCAȚIA PRIVIND IMAGINEA** („L’éducation à l’image (écrans – cinéma, télévision”)
- **ALFABETIZAREA MEDIATICĂ ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII** („ health media literacy”)
- **ALFABETIZAREA ÎN DOMENIUL PUBLICITĂȚII** („décodage de la publicité”, ”*advertising literacy”)*
- **ALFABETIZAREA MULTIMODALĂ** („multimodal literacy”)
- **FLUENȚA MEDIA, DIGITALĂ SAU INFORMAȚIONALĂ** („media fluency”, „information fluency”, „digital fluency”)
- **TRANSLITERALITATEA** („transliteracy”).

În mod evident, multe dintre aceste concepte își dispută teritorii similare sau învecinate, cu suprapuneri parțiale sau totale evidente. Preferința pentru unul sau altul dintre termeni e dependentă de contextul cultural și lingvistic în care este uzitat sau e legată de accentele speciale ce favorizează un anumit unghi de abordare, legat preponderent de domenii diferite de cunoaștere. De exemplu, alfabetizarea informațională pare să fie conectată cu abilitățile de cercetare și analiză, în timp ce competențele în domeniul media sunt legate în special de analiza critică a știrilor, a publicității și a industriei de divertisment. Alfabetizarea mediatică în domeniul sănătății e corelată cu explorarea impactului mass-media asupra luării unor alegeri pozitive legate de nutriție, activitate fizică, imagine corporală, în timp ce, alfabetizarea digitală e asociată cu utilizarea computerelor, rețelelor sociale etc. (Hobbs, 2010).

De asemenea, pluralitatea de termeni reflectă dinamica proceselor de fundamentare conceptuală a raportării la media, dezvoltările continue, cât și punctele de vedere ale diferitelor instituții sau autori cu rol de pionier în promovarea acestor abordări. Mai jos, câteva explicitări care să susțină aceste afirmații:

În versiunea sa clasică, noțiunea de alfabetizare înseamnă să știi să citești, să scrii, să socotești într-o anumită limbă, într-un anumit context. În mod evident, conceptul și-a lărgit din ce în ce

mai mult aria de cuprindere, incluzând forme diferite, inovative de comunicare și funcționalitate. Astăzi, cetățeni alfabetizați trebuie să aibă o înțelegere critică a mesajelor diferite, incluzând și ”textele media” (Moeller, Joseph, Lau, Carbo, 2011, pag.10).

Un exemplu în acest sens este termenul de *alfabetizare media,* apărut inițial într-un raport al American Library Association (ALA) și apoi și mai ferm, în 2003, în Declarația de la Praga și în Proclamația de la Alexandria în 2005 (cf. Joubaire, C. 2017).

Într-o formulare succintă, Buckingham, unul dintre pionierii domeniului, definește această formă de alfabetizare ca fiind înțelegerea mass-media și creația/exprimarea propriilor idei, folosind media (Buckingham 2003). Conceptul capătă ulterior descrieri extinse, o contribuție semnificativă în acest sens având UNESCO, instituție care a inițiat și promovat numeroase materiale de explicitare a sensurilor ideii de alfabetizare media. În 2009, Comisia Europeană publică ”Directiva privind alfabetizarea media în mediul digital pentru o industrie audiovizuală și a conținutului mai competitivă și o societate a cunoașterii integratoare”, care definește alfabetizarea în domeniul mass-media ca fiind capacitatea de a accesa mijloacele de informare, de a înțelege și de a evalua cu spirit critic diferite aspecte ale acestora și ale conținutului lor, de a comunica într-o varietate de contexte.

Ca o expresie a extinderii modalităților și formelor de comunicare și expresie, o pluralitate de alte tipuri de alfabetizări se adaugă panoului de concepte specifice domeniului:

- **ALFABETIZAREA INFORMAȚIONALĂ** („information literacy”), concept introdus în 1974 de Paul Zurkowski, președinte al Information Industry Association, care desemna prin acest termen un set de tehnici și abilități utile pentru a gestiona o varietate de informații ca surse de dezvoltare și de soluționare a problemelor. Astăzi, termenul desemnează capacitatea cuiva de a-și conștientiza propriile necesități informaționale, de a accesa, a evalua cunoașterea relevantă, de a o utiliza etic și de a o aplica pentru a crea mai departe mesaje.
- **ALFABETIZAREA DIGITALĂ** („digital literacy”), concept apărut în jurul anului 1997; în descrierea lui Paul Gilster (1997, p. 220), acesta desemnează un set de abilități pentru accesarea internetului, găsirea, gestionarea și editarea informațiilor digitale, pentru susținerea comunicării și implicării în rețele de comunicații.
- **ALFABETIZAREA PE INTERNET** („internet literacy”), concept descris în amănunt de Harrison (2017).
- **ALFABETIZARE MULTIMODALĂ** („multimodal literacy”), perspectivă ce sprijină gestionarea adecvată a mesajelor susținute de forme diverse de expresie (text, gestică, imagine etc.) (Heydon 2007).
- **ALFABETIZARE VIZUALĂ** („visual literacy”), idee promovată în anii 1960, în limbajul științelor comunicării; termenul se referă la competențe perceptive, cognitive și interpretative asociate cu înțelegerea și utilizarea unor noi tipuri de imagini și simboluri care inundă mediul cultural (Snelson & Perkins 2009).

În multe limbi însă, așa cum observă Hobbs (2018, pag. 8), cuvântul alfabetizare nu reușește să acopere atât de generos și fidel semnificațiile din limba engleză desemnate de ”literacy”. Ca urmare, alți termeni capătă contur, împărțind același teritoriu:

- **COMPETENȚĂ ÎN MASS-MEDIA**, termen preferat și de câteva documente dezvoltate în peisajul educațional românesc;

- **COMPETENȚĂ MEDIA**, idee explorată inițial de Dieter Baacke, în anii 1970. Conform acestuia, competența media este o formă specială de competență de comunicare, care utilizează activ toate tipurile de mesaje transmise prin aceste canale și le pune în slujba propriilor interese de acțiune și comunicare;
- **FLUENȚĂ INFORMAȚIONALĂ** („information fluency"), concept introdus de Associated Colleges of the South (ACS), în anii 1990, care descrie capacitatea indivizilor de a funcționa eficient într-un mediu tehnologic și informațional extrem de dinamic și evolutiv (Sharkey, 2013, pag. 34);
- **FLUENȚĂ MEDIA, TEHNOLOGICĂ, DIGITALĂ** („media, technological or digital fluency"), termeni ce presupun capacități similare cu cele solicitate de capacitatea de a fi fluent într-o limbă străină, ceea ce înseamnă nu doar cunoaștere, dar și stăpânirea codurilor, libertate în exprimare și utilizare;
- **TRANSLITERALITATE** („transliteracy"), un termen emergent, definit de Thomas ca fiind „abilitatea de a citi, scrie și interacționa pe o varietate de platforme, instrumente și suporturi media, de la imagini la expresie orală, inclusiv prin expresie scrisă, televiziune, radio și cinema, la rețelele sociale digitale" (Thomas și colab., 2007).

Conceptele prezentate sunt, cu siguranță, doar câteva din cele care definesc relația critică, înțeleaptă a utilizatorilor cu media. Aproape previzibil, multe concepte funcționează corelat, prin alăturări de termeni. Hobbs, de exemplu, preferă termenul de *alfabetizare media și digitală*, utilizat pentru a cuprinde întreaga gamă de competențe cognitive, emoționale și sociale care include utilizarea textelor, instrumentelor și tehnologiilor, abilitățile de gândire și analiză critică, practica creativității și a compoziției mesajului, precum și capacitatea de a se angaja în reflecție și gândire etică (Hobbs, 2010).

Un alt termen umbrelă, larg cuprinzător, este cel lansat de UNESCO, *educație media și informațională* („media and information literacy", „l'éducation aux médias et à l'information"), termen preferat și în documentul de față. Această viziune integratoare a documentelor elaborate de UNESCO reunește mai multe concepte interdependente - cum ar fi alfabetizarea informațională, alfabetizarea mediatică, tehnologia informației și a comunicării, alfabetizarea digitală - sub un singur concept compozit. În același timp, UNESCO recunoaște că aceste tipuri de alfabetizare pot funcționa și independent, cu propria lor integritate și identitate, însă consideră logică și firească combinarea perspectivelor, având în vedere progresul tehnologic actual care determină o simbioză evidentă între conținuturile informaționale, multimedia și tehnologiile de suport. Ca urmare, alfabetizarea informațională și media ajută la dotarea cetățenilor cu multiple competențe necesare vieții secolului XXI, utile pentru a face față volumului uriaș de date, informații și mesaje provenite prin intermediul unor platforme diverse. Este logic să se combine aceste constructe; această integrare poate ajuta oamenii să participe mai ușor la societățile cunoașterii (UNESCO, 2013).

Ca urmare, astfel structurată, alfabetizarea mediatică se află în centrul libertății de exprimare și informare, deoarece le permite cetățenilor să înțeleagă funcțiile mass-media și ale altor furnizori de informații, să își evalueze conținutul în mod critic și să ia decizii în cunoștință de cauză ca utilizatori, consumatori și producători de informații și conținut media (UNESCO, 2013).

Documentul de față preferă acest termen, ***educație media și informațională,*** considerând esențială corelarea de cunoștințe, abilități și atitudini favorabile unei raportări echilibrat-critice la mesajele comunicării în masă, vizibilă nu doar în comportamentele de consum media dar și în actul de creare de noi conținuturi, de împărtășire, de alegere, interacțiune cu diferitele modalități de expresie.

02. Ce este și ce nu este educația media și informațională

Educația media și informațională reprezintă un set consistent de competențe multifațetate, utile pentru o gestionare adecvată, cu sens, a informației și a conținuturilor livrate de mijloacele de comunicare în masă, pentru dezvoltarea unei conștiințe critice asupra mediului informațional și mediatic; presupune alegeri informate, raționale și echilibrate, cercetare, selecție și interpretare, evaluarea surselor și conținuturilor, creare de conținuturi relevante, atitudine activă, etică și reflexivă, lectură critică și distanțată față de mesaje, surse de date, rețele de furnizare. Cu alte cuvinte, ca orice alfabetizare, înseamnă să „citești" cu ochi critici media, să „citești" un site, un program tv, un articol, să navighezi printre surse de informare și să „scrii" mesaje nu doar utilizând textele ci și, de exemplu, imaginile, sunetul, fotografia.

Educația media și informațională înseamnă, așadar, un set fundamental de competențe necesare oricărui cetățean, pentru a funcționa eficient și responsabil în actuala lume saturată de media. Este, așa cum subliniază UNESCO, un concept dinamic, apărut în anumite contexte tehnologice, economice, sociale și într-un anume mediu cultural. Este legat de diversitatea culturală și lingvistică, pentru că, alături de alte abilități, va ajuta la promovarea dialogului intercultural, va facilita o cultură a păcii, toleranței și non violenței (UNESCO, 2013).

Așadar:

- Nu există o singură versiune de alfabetizare, ci multiple, convergența dintre tehnologii ștergând oarecum granițele dintre concepte; azi, alfabetizarea devine pluralistă, situațională și dinamică, vorbindu-se chiar de conceptul de alfabetizare situațională (Moeller, Joseph, Lau, Carbo, 2011, pag.10);
- Educația media și informațională nu este binară, ai sau nu ai, ești total analfabet sau nu, ci e un continuum; indivizii au nivele diferite de alfabetizare, în relație cu multe elemente - mediul în care sunt, contexte, necesități și resurse variate (UNESCO, 2013);
- Educația media și informațională nu este focalizată pe condamnarea presei, ci pe înțelegerea sa critică;
- Folosirea în clasă a unui computer sau a unui videoclip nu poate să fie numită educație media; această competență nu înseamnă educație folosind diferite echipamente ci, în principal, educație despre interacțiune cu media;
- Educația media și informațională nu ne îndeamnă la a nu deschide niciodată echipamente tehnice sau diferite canale de comunicare, ci susține consumul echilibrat, înțelegerea mesajelor, în beneficiul propriei dezvoltări și a comunității;
- Educația media și informațională presupune abordări interdisciplinare, chiar dacă poate să fie și o disciplină școlară de sine stătătoare; infuzarea mesajelor sale specifice în variate contexte educaționale, în cadrul diferitelor discipline, contribuie semnificativ la succesul acestei abordări;
- Educația media și informațională nu este un tabel de competențe statice, ci apare în interacțiunea dintre consumator, creatori și conținuturi; este o practică socială de interpretare de sensuri, împărtășire de semnificații, nu este doar o abilitate individuală; raportarea la tehnologii și informație este un proces de construcție și de implicare, media construindu-se în relație cu utilizatorii săi.

03. Competențe specifice, modele, abordări

Având în vedere complexitatea și importanța ideii de educație media și informațională, este de așteptat să existe diferite abordări privind competențele asociate acestui domeniu. Câteva dintre acestea vor fi menționate în continuare, nu doar pentru a sublinia puterea lor de a sugera descrieri de competențe, dar și pentru a demonstra, prin atenția acordată subiectului, necesitatea de a include educația media și informațională pe agenda sistemică.

O concluzie evidentă pentru cine analizează diferitele seturi de capacități asociate ideii de educație media și informațională, fie că este vorba despre competențele generale, ale profesorilor, elevilor sau ale tânărului cetățean, este multitudinea de puncte comune, de zone de intersecție și suprapunere. Pentru că, în esență, chiar dacă există variații notabile între construcțiile de argumentare, diferitele modele de competențe sunt structurate în jurul unor cuvinte cheie: acces, înțelegere, creare. Ca atare, cea mai utilizată triadă pentru structurarea competenței mediatice și informaționale include: acces la conținuturile media, înțelegerea acestora și crearea, exprimarea personală prin implicarea mijloacelor de comunicare în masă (Buckingham, 2003).

O astfel de structură de competențe a fost consolidată, în primul rând, de propunerile făcute de diferite materiale elaborate de UNESCO; de exemplu, în 2010, în documentul „Conceptual relationships of information literacy and media literacy", Jesús Lau punctează explicit că educația media și informațională se centrează pe următoarele competențe (Catts, Jesus Lau, 2008):

Abilități de bază	Abilități subsumate
Acces	Identificare de nevoi, exprimare, căutare, localizare
Evaluare/Înțelegere	Analiză, inducție, deducție, proces
Utilizare	Aplicare, învățare, etică, comunicare, reproducere, creare

Hobbs (2010) extinde triada de domenii majore de competențe, adăugându-i încă două trepte; astfel, modelul de competențe esențiale de alfabetizare digitală și media propus de Hobbs include:

- **ACCES** - Găsirea și utilizarea adecvată a surselor media și tehnologice, împărtășirea informațiilor adecvate și relevante cu ceilalți; raportarea adecvată la informație și la mesajele de comunicare în masă;
- **ANALIZĂ ȘI EVALUARE** - Înțelegerea mesajelor și utilizarea gândirii critice pentru a aprecia calitatea, veridicitatea, credibilitatea și punctul de vedere al mesajelor, luând în considerare efectele potențiale sau consecințele acestora;
- **CREARE** - Compunerea sau generarea de conținut folosind creativitatea și încrederea în auto-exprimare, cu atenție pentru corelarea mesajului cu scopul, audiența și cu tehnicile specifice de compoziție;
- **REFLECȚIE** - Aplicarea responsabilității sociale și a principiilor etice în ceea ce privește propria identitate și experiență trăită, comportamentul de comunicare;
- **ACȚIUNE** - Implicarea în activități individuale și de colaborare pentru a împărtăși cunoștințele și a rezolva problemele din familie, locul de muncă și comunitate și participarea ca membru al unei comunități la nivel local, regional, național și internațional.

O abordare cvasi-similară este și cea produsă de Baacke (1996) care descompune competența mediatică în patru dimensiuni: perspectiva critică (analitică, reflexivă, etică), înțelegerea și studiul (informativă, reflexivă), utilizarea (receptivă, interactivă), producerea de media (inovativă, creativă).

Carta Europeană a Alfabetizării Media, deși adaugă și alte accente, bifează, de asemenea, ideile privind accesul, utilizarea și producerea conținuturilor media ca fiind domenii de neignorat pentru educația media și informațională și menționează următoarele direcții:

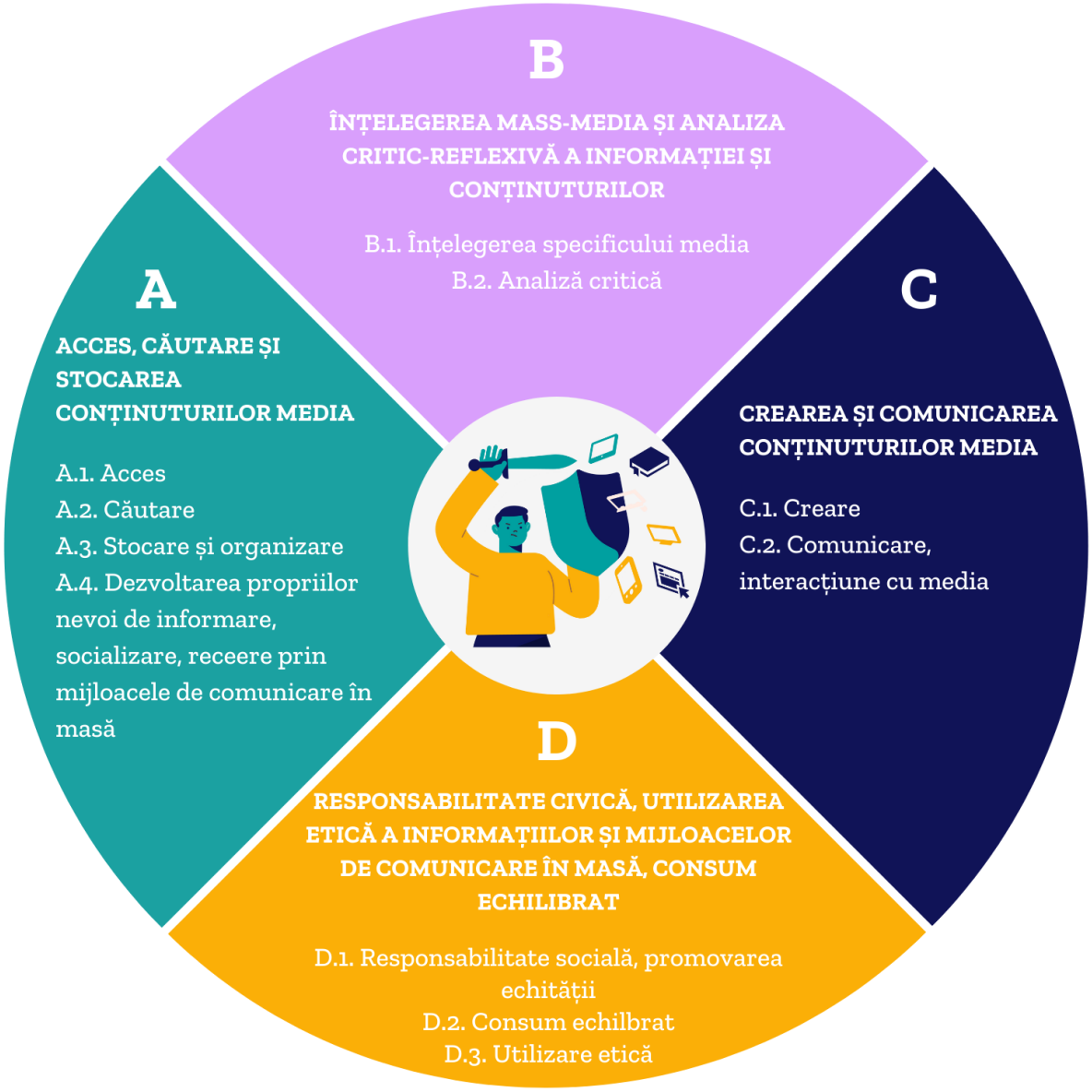
- Folosirea eficientă a tehnologiilor media pentru a accesa, stoca, prelua și partaja conținut, pentru a satisface nevoile și interesele individuale și comunitare;
- Accesarea și alegerea de mesaje în cunoștință de cauză, utilizând o gamă largă de forme media și de conținuturi primite din diferite surse culturale și instituționale;
- Înțelegerea modului în care este produs conținutul media;
- Analiza critică a tehnicilor, limbajelor și a convențiilor utilizate de mass-media;
- Folosirea mijloacelor de comunicare în mod creativ pentru a exprima și comunica idei, informații și opinii;
- Identificarea și evitarea conținuturilor și serviciilor media care pot să fie jignitoare sau dăunătoare;
- Folosirea mass-media în exercitarea drepturilor democratice și a responsabilităților civile.

Acest tablou este completat de multe alte inițiative, internaționale sau naționale; iată, de exemplu, câteva direcții dezvoltate la nivelul local, de sisteme de învățământ preocupate de promovarea educației media în școli:

- În Belgia, un document resursă privind competențele mediatice – „Les compétences en éducation aux médias, cadre général" – a fost publicat inițial în 2013, cu revizuiri în 2016; documentul a fost elaborat de CSEM, Conseil Supérieur de l'Education aux médias, (consiliul superior guvernamental pentru alfabetizarea mediatică din Valonia-Bruxelles). Matricea propusă include intersectarea următoarelor domenii situate fiecare pe o axă (lectură, scriere, navigare, organizare) și, pe de cealaltă parte, dimensiunile informațională, tehnică și socială ale media;
- În Portugalia, a fost aprobat în 2009, un referențial de educație media - „Refencial de Educação para os Media"; documentul identifică abilități necesare gestionării adecvate a mesajelor receptate de elev, insistând pe necesitatea unei abordări ecologice a elementelor din mass-media;
- În Franța, CLEMI (Centre de liaison de l'enseignement et des médias d'information, agenție a Ministerului Educației responsabilă cu educația media pe întregul sistem de învățământ) propune dezvoltarea competenței mediatice și informaționale printr-o structură cu patru axe, fiecare dintre acestea având 3 niveluri, care merg de la învățământul primar, la absolvirea liceului:
    - conștientizarea propriei relații cu universul media;
    - înțelegerea mijloacelor de comunicare în masă și a limbajelor media;
    - obținerea de informații din mass-media;
    - producerea de mesaje, conștientizarea locului și rolului mass-media în societate.

Din suprapunerea, corelarea și conectarea unor astfel de structuri și sugestii, se poate decanta un model de competențe subsumate ideii de educație media și informațională, util sistemului nostru de învățământ. Modelul, prezentat în continuare, își susține argumentele pe compararea direcțiilor identificate în alte documente resursă (în principal cele elaborare de UNESCO), dar îți asumă libertatea de formulare și explicitare, în funcție de necesitățile și solicitările locale.

04. Profil de competențe media și informaționale

4.1. Domenii:

A. ACCES, CĂUTARE ȘI STOCAREA CONȚINUTURILOR MEDIA

Competențele din acest domeniu îi vor ajuta pe cetățeni să identifice și să exploreze mesajele avute la dispoziție, provenite dintr-o pluralitate de canale de comunicare și să le valorifice eficient pentru dezvoltarea cunoștințelor și abilităților personale, în condiții de securitate informatică, emoțională, cognitivă. De asemenea, aceștia vor fi capabili să recunoască și să definească propriile necesități de a accesa informații și conținuturi relevante, pe care le vor utiliza într-o manieră autonomă și funcțională.

B. ÎNȚELEGEREA MASS-MEDIA ȘI ANALIZA CRITIC-REFLEXIVĂ A INFORMAȚIEI ȘI CONȚINUTURILOR

Competențele din acest domeniu îi vor ajuta pe cetățeni să înțeleagă fenomenele media în complexitatea lor, să distingă tipologii, forme de exprimare specifice, să argumenteze importanța mijloacelor de comunicare în masă, noi sau vechi. Înțelegând consistent specificul mass media, elevii vor utiliza aceste procese și produse cu discernământ și distanță critică, făcând alegeri informate, dintr-o perspectivă circumspect-reflexivă. Aceștia vor dezvolta abordări critice asupra conținuturilor și proceselor de elaborare a mesajelor receptate, analizând acuratețea, calitatea, veridicitatea și credibilitatea acestora. De asemenea, vor sesiza existența multiplelor perspective existente în construcția și receptarea mesajelor, care pot funcționa ca filtre asupra realității, vor detecta încărcătura ideologică sau comercială a mesajelor și vor fi capabili să dezvolte perspective și opinii proprii, argumentate și echilibrate.

C. CREAREA ȘI COMUNICAREA CONȚINUTURILOR MEDIA

Competențele din acest domeniu îi vor ajuta pe cetățeni să fie nu doar consumatori pasivi dar și producători inovatori de media, participanți la procesul de construcție de cunoaștere și cunoștințe. În calitate de creatori și autori, aceștia vor putea să își exprime cu încredere propria opinie și creativitate, să genereze conținuturi relevante, exprimate adecvat, prin utilizarea de tehnici de compoziție specifice și distribuite pe canale specifice. Această postură de autor, de generator de mesaje și de contributor la cunoașterea comună solicită nu doar creativitatea cetățenilor, dar și abilitățile de comunicare ale acestora, de organizare de materiale, de interacțiune cu media.

D. RESPONSABILITATE CIVICĂ, UTILIZAREA ETICĂ A INFORMAȚIILOR ȘI MIJLOACELOR DE COMUNICARE ÎN MASĂ, CONSUM ECHILIBRAT

Competențele din acest domeniu îi vor ajuta pe cetățeni să înțeleagă că media reprezintă produse social-culturale, dezvoltate în contexte relaționale, cu mare impact comunitar și, ca urmare, utilizarea acestora trebuie făcută cu responsabilitate și civism. Cetățenii vor învăța să manifeste respect față de spațiul public al comunicării, față de etica producerii și difuzării de mesaje în acest context. Aceștia vor fi atenți la comportamentul personal de comunicare și de consum media, vor înțelege dinamica socială a comunicării în masă, pe care o vor utiliza responsabil și etic în beneficiul personal și al celorlalți.

4.2. Competențe specifice fiecărui domeniu

A. ACCES, CĂUTARE ȘI STOCAREA CONȚINUTURILOR MEDIA

Cetățenii vor fi capabili:

A.1. Acces

- Să apeleze la canale media diferite pentru informare, documentare, recreere, ținând cont de specificul și diversitatea acestora și de contribuțiile avute la propria dezvoltare;

- Să cunoască metode de cercetare exploratorie a informației și de exploatare a acesteia prin utilizarea motoarelor de căutare avansate, a tehnicilor specifice de lectură, ascultare, vizionare etc.;
- Să identifice surse de încredere și să le acceseze pe cele credibile și sigure, să știe să filtreze conținuturile relevante pentru vârsta și capacitatea proprie de înțelegere;
- Să înțeleagă restricțiile și condițiile de acces diferite presupuse de unele canale media;
- Să aprecieze pluralitatea și diversitatea de surse de informare și canale de comunicare, să coreleze specificul acestora cu necesitățile personale.

A.2. Căutare

- Să navigheze eficient în universul informațiilor media, utilizând instrumente specifice (înțelegere sinteze, selectarea canalelor TV, folosirea de link-uri digitale, protecție împotriva mesajelor de tip spam etc.);
- Să utilizeze surse multiple de documentare, socializare, relaționare, recreere, precum și instrumente de căutare (online) avansate;
- Să gestioneze adecvat surplusul informațional, folosind tehnici adecvate de accesare și orientare;
- Să-și dezvolte propriile strategii de căutare, să știe cum și unde să localizeze informația de care au nevoie (aflată fie în manual, cărți, resurse suplimentare, tipărite sau digitale sau în alte forme de expresie media etc.);
- Să identifice sursele primare de informare;
- Să verifice veridicitatea informațiilor și a surselor de proveniență; să facă distincție între informații științifice și pseudoștiințifice.

A.3. Stocare și organizare

- Să fie conștienți de nevoia de organizare sistematică a informației;
- Să stocheze conținuturile media relevante, în cazul necesităților de utilizare și organizare ulterioară, pe echipamente personale, organizându-și propriile portofolii sau biblioteci (digitale sau nu) de conținuturi și date;
- Să cunoască modalitățile de arhivare și ierarhizare a informației, să cunoască principalele tehnici și termeni asociați; să știe să indexeze conținuturile selectate;
- Să dezvolte instrumente de gestionare a datelor, modalități de a lua notițe, de a sintetiza, organiza, categorisi și grupa informațiile accesate și selectate.

A.4. Dezvoltarea propriilor nevoi de informare, socializare, recreere prin mijloacele de comunicare în masă

- Să stabilească necesarul personal de informare și conținut media, elaborând planuri personale de accesare de informații noi și de dezvoltare;
- Să distingă între diferite tipuri de mesaje și forme de comunicare, să le utilizeze adecvat în funcție de contexte și solicitări;
- Să înțeleagă necesitatea de a utiliza o pluralitate de surse de informare pentru a-și extinde nivelul personal de cunoaștere.

B. ÎNȚELEGERE ȘI ANALIZĂ CRITIC-REFLEXIVĂ A INFORMAȚIEI ȘI CONȚINUTURILOR MEDIA

Mai concret, cetățenii vor fi capabili:

B.1. Înțelegerea specificului media

- Să cunoască diversitatea de canale media, modele și formele de comunicare, tipuri de limbaje (scrise, audio, video, imagini), precum și criteriile de clasificare a mijloacelor de comunicare în masă (conținut, suport, periodicitate etc.);
- Să înțeleagă produsele media ca suport de comunicare și divertisment, identificând caracteristicile lor specifice din punct de vedere al semnificației (distincție realitate/ficțiune, interpretarea sensului, organizarea și reținerea mesajului), al limbajului și sunetului (registre lingvistice specifice, sonoritate, muzică, oralitate, retorică), al imaginii (formă, culoare, organizare spațiu, cadrare, montaj) și al informației digitale;
- Să cunoască istoria dezvoltării mijloacelor de comunicare în masă, modurile diferite de organizare și transmitere a mesajelor;
- Să cunoască circuitul informației, procesul de producere și receptare de mesaje specifice comunicării în masă, în ansamblul ecosistemului în care se înscriu acestea, incluzând actorii și instituțiile specifice;
- Să analizeze produsele media în scopul înțelegerii modalităților în care acestea sunt construite și să dezvolte o percepție adecvată a semnificațiilor transmise;
- Să înțeleagă relațiile dintre mijloacele de comunicare și publicul lor, dintre mass-media, tehnologie și informație;
- Să cunoască elemente de bază din cadrul legal, economic, instituțional de dezvoltare a presei;
- Să recunoască importanța mass-media și a furnizorilor de informație, să le înțeleagă locul și rolul în dinamica societății actuale.

B.2. Analiză critică

- Să dezvolte perspective echilibrate asupra conținuturilor transmise prin mijloacele de comunicare în masă, integrând conceptele-cheie dobândite în formarea parcursă ca instrumente de raportare critică la media;
- Să utilizeze într-o manieră reflexivă instrumentele de cercetare a mesajelor (comparare surse, interpretarea situațiilor, autentificarea informațiilor, distincția dintre fapte și opinii, plasare în contexte spațio-temporale adecvate) pentru a verifica validitatea, credibilitatea și calitatea conținuturilor;
- Să înțeleagă mesajele livrate de diferite canale de comunicare în masă, luând în considerare efectele potențiale și consecințele acestora;
- Să utilizeze criterii valorice și de evaluare pentru selecția și lectura mesajelor, să confrunte propriile judecăți cu punctele de vedere transmise de canalele media;
- Să detecteze mesajele încărcate de stereotipari, prejudecați, discriminare, reprezentările șablonate ale lumii înconjurătoare;
- Să decodifice știrile și informații false, pozițiile tendențioase sau partizane și să le gestioneze adecvat;
- Să identifice tehnicile de manipulare sau propagandă folosite de mass-media și să construiască alternative personale la mesajele receptate, ca modalitate de rezistență la manipulare;
- Să studieze și să investigheze experiențele de presă personale și ale altor colegi;
- Să examineze critic relația dintre mass-media și societate;
- Să analizeze relațiile de putere, influențele politice, economice, comerciale asupra instituțiilor de presă și asupra produselor acestora;
- Să reflecteze asupra dinamicii dintre țintele educaționale și interesele comerciale și ale producătorilor media.

C. CREAREA ȘI COMUNICAREA CONȚINUTURILOR MEDIA

Mai concret, cetățenii vor fi capabili:

C.1. Creare

- Să înțeleagă procesul de creație (multi)media și etapele de constituire a unui produs de comunicare în masă;
- Să participe la contexte colaborative sau individuale de producție de conținuturi (multi)media pentru un scop determinat, utilizând tehnici și canale de distribuire adecvate;
- Să conștientizeze necesitatea dezvoltării propriului potențial creativ;
- Să coreleze informațiile noi cu propriile achiziții anterioare pentru dezvoltarea de produse și conținuturi originale respectând, în același timp, drepturile de proprietate intelectuală.

C.2. Comunicare, interacțiune cu media

- Să interacționeze funcțional cu media, integrând potențialul acestora în viața cotidiană (exprimare de idei prin canale audio video, print sau digitale, vot electronic, forumuri de dezbatere etc.);
- Să fie conștienți că diferitele tipuri de mesaje au canale și registre speciale de comunicare; să aleagă canalul adecvat de transmitere și formatul cel mai potrivit pentru livrarea și receptarea optimă a mesajelor;
- Să stăpânească tehnicile de bază de producere a mesajelor multimedia (structură, instrumente, difuziune, dinamică);
- Să elaboreze conținuturi media calitative din punct de vedere al opțiunilor stilistice, grafice, estetice etc.;
- Să cunoască procesul de redactare a textelor care urmează să fie publicate, în funcție de specificul canalului de distribuție și publicul țintă;
- Să cunoască regulile de bază cu privire la exprimarea în spațiul public;
- Să înțeleagă influența media, precum și modalitățile prin care publicul se raportează la și decodifică mesajele presei;
- Să fie conștienți de riscurile distribuirii de conținuturi în lumea digitală, să știe să-și gestioneze responsabil propria amprentă digitală;
- Să facă deosebiri între spațiul virtual public și privat;
- Să înțeleagă modalitățile în care cetățenii interacționează cu media, relațiile dintre un produs media și audiență.

D. RESPONSABILITATE CIVICĂ, UTILIZAREA ETICĂ A INFORMAȚIILOR ȘI MIJLOACELOR DE COMUNICARE ÎN MASĂ, CONSUM ECHILIBRAT

Mai concret, cetățenii vor fi capabili:

D.1. Responsabilitate socială, promovarea echității

- Să recunoască valorile sociale evidente în diferite texte media;
- Să participe le procesele democratice, să utilizeze media pentru implicarea în promovarea unor cauze sociale veritabile;
- Să manifeste sensibilitate față de fenomenele emergente actuale prezentate de mass-media, să participe la identificarea de strategii de soluționare;
- Să aibă o atitudine echilibrată față de diversitate (grupuri sociale, persoane, opinii, valori, credințe) și să reflecte aceste credințe în mesajele distribuite în spațiul public; să înțeleagă modul în care aceste diferențe influențează raportarea la alcătuirea și decodificarea mesajelor;

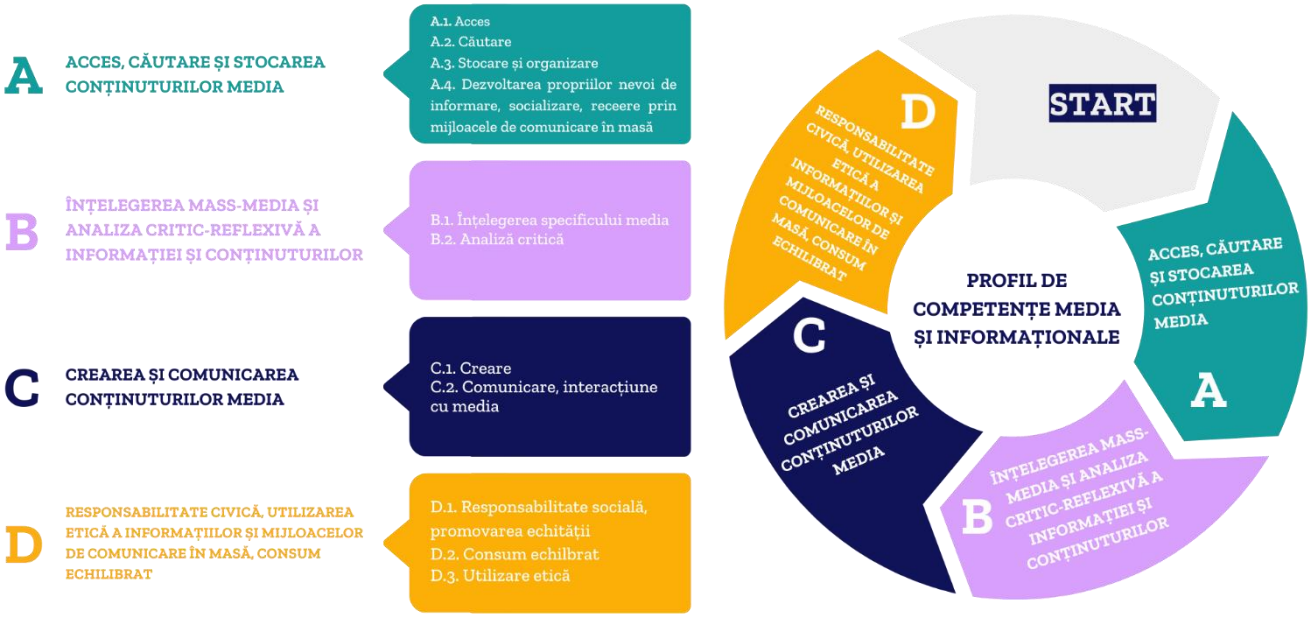
- Să cunoască și își asume responsabil aplicarea în spațiul public a unor concepte cheie și elemente de responsabilitate socială (libertatea de exprimare, libertatea presei, dreptul la imagine, la viață privată, drept de autor);
- Să participe la identificarea unor soluții pentru problemele specifice comunității, să se implice în activități individuale și de colaborare;
- Să utilizeze mijlocelele de comunicare în masă pentru promovarea problematicii specifice vârstei, pentru dezvoltarea contextelor educaționale în care învață sau care au relevanță pentru întregul sistem;
- Să colaboreze și să se implice în comunități de reflecție și practică, în elaborarea de suporturi media care să reprezinte viața școlară, identitatea unității de învățământ pe care o frecventează sau alte teme specifice;
- Să recunoască și să semnaleze situațiile de hărțuire online, abuz virtual și să știe care sunt mecanismele de adresare.

D.2. Consum echilibrat

- Să fie conștienți de impactul utilizării mass media pentru starea de bine și propria dezvoltare;
- Să aplice regulile de explorare rațională a media pentru a avea un comportament adecvat și un consum mediatic echilibrat;
- Să fie conștienți de propria amprentă digitală, de faptul că distribuirea excesivă și fără discernământ a datelor din viața privată poate să aibă consecințe în viitoarea dezvoltare profesională și personală.

D.3. Utilizare etică

- Să recunoască paternitatea ideilor preluate prin intermediul comunicării în masă, să respecte drepturile de autor, să evite plagiatul și asumarea mincinoasă de idei;
- Să producă mesaje care să manifeste respect față de alteritate.

Referințe

- Baacke, D. (1996). Media competency as a network: Reach and focus on a concept that has economic activity. *Virtually Media in Media Practice, 20*(78), 4-10
- Buckingham, D. (2003), *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture* Cambridge: Polity
- Byerly G. and Brodie, C. S. “Information Literacy Skills Models: Defi ning the Choices, în Stripling, B. K (1999) Learning and Libraries in an Information Age. Englewood, Colorado, Libraries Unlimited.
- Catts, R., & Lau, J. (2008). Towards information literacy indicators, Paris
- Falloon, G. From digital literacy to digital competence: the teacher digital competency (TDC) framework. *Education Tech Research Dev* 68, 2449–2472 (2020)
- Gilster, P. (1997). *Digital Literacy*. New York: Wiley.
- Harrison, C. (2017). *Defining and seeking to identify critical Internet literacy: a discourse analysis of fifth-graders’ Internet search and evaluation activity. Literacy.* doi:10.1111/lit.12136
- Heydon, R. M. (2007). *Making meaning together: multi-modal literacy learning opportunities in an inter-generational art programme. Journal of Curriculum Studies, 39(1), 35–62.* doi:10.1080/00220270500422665
- Hobbs, R. (2010), Digital and Media Literacy: A Plan of Action A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission on the Information Needs of Communities in a Democracy, The Aspen Institute, Washington
- Hobbs, R. (2018), The Routledge Companion to Media Education, Copyright, and Fair Use, Routledge
- Hoobs, R. (2018). The Routledge Companion to Media Education, Copyright, and Fair Use. London: Routledge
- Horton, F. W., Jr. (2007). Understanding information literacy: A primer. Paris: UNESCO. Retrieved January 10, 2011, from http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001570/157020e.pdf
- Joubaire, C. (2017). EMI: partir des pratiques des élèves. Dossier de veille de l’IFÉ, n° 115, janvier. Lyon : ENS de Lyon
- Moeller, S., Joseph, A., Lau, J., Carbo, T. (2011), Towards Media and Information Literacy Indicators, UNESCO, Paris
- Sharkey, Jennifer. 2013. “Establishing Twenty-First-Century Information Fluency.” Reference & User Services Quarterly 53 (1): 33–39. doi:10.5860/rusq.53n1.33
- Snelson, C., & Perkins, R. (2009). “From Silent Film to YouTube™: Tracing the Historical Roots of Motion Picture Technologies in Education.” Journal of Visual Literacy, 28, 1–27
- Thomas, S., et. al. (2007, December 3). Transliteracy: Crossing divides. *First Monday* 12(12)
- UNESCO (2013), Global Media and Information Literacy Assessment Framework: country readiness and competencies
- Agenția Europeană a Alfabetizării Media, http://www.euromedialiteracy.eu/index.php?Pg=charter
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2005). Towards knowledge societies: UNESCO world report, Paris
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2008, June 12). Training-the-trainers in information literacy, Paris
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2009). Communication and information, Paris